

Suomalaiset Historiapäivät Lahdessa 6.2.2021

Erikoislähettiläs Heikki Talvitien avauspuheenvuoro

Arvoisat historian ja Suomalaisten Historiapäivien ystävät,

Kansainvälisessä politiikassa on jälleen kyseessä maailman HEGEMONIA, jonka säilyttämiseksi ja saavuttamiseksi käydään kamppailua arvoilla ja ideologioilla. Tavoitteena on globaaliherruus, mutta olemme jo kokeneet sen, että globalisaatioon liittämämme myönteiset odotukset eivät ole toteutuneet. Kauppasodat, pakotteet ja sotilaallisen varustelun määrä osoittavat globaalin maailman pirstoutuneisuuden.

Pandemian puristuksessa maailma ja Eurooppa ilman rajoja oli illuusio ja monet ovat jo ymmärtäneet, että kansallisvaltio on ollut suomalaisten turvallisuuden perusta. Jopa Pohjoismaat ovat nostaneet raja-aidat toisilleen.

Olemme saaneet tuta varsin konkreettisesti, että maailman hegemoniaa ylläpitävä Yhdysvallat on jakaantunut kansakunta. Englanti on jättänyt Euroopan unionin saavuttaakseen jälleen suvereenisuutensa. Euroopan unionin piirissä on muutakin hajaannusta. Kyseessä on nimenomaisesti Vanhan ja Uuden Euroopan välinen juopa politiikan suunnasta. Kiina pyrkii maailman suurimmaksi taloudeksi riippumatta autoritäärisestä hallinnostaan. Venäjä on lännen ja suomalaisten arvomaailmasta katsottuna vieras ja toisenlainen. Lännen Venäjä-politiikassa korostuu vaihtoehtottomuus ja pakotteiden käyttö. Suomen Venäjä-politiikka on sidoksissa EU:n minimalistiseen linjaan. Maailma ja sen mukana me suomalaiset haemme turvallisuuttamme ensisijaisesti varustautumalla sotilaallisesti. Emme ole harmaalla vyöhykkeellä, olemme vaarallisella alueella.

Hyvät ystävät,

Kirjan status on kovassa muutosvaiheessa. Tietoa haetaan entistä enemmän netistä. Tämä muutos näkyy kustannustoiminnassa, kirjakaupoissa ja kirjastoissa. Muutamista Espoon kirjastoista voi lainata nyt lumikenkiä.

Media-alalla roiskuu myös. Sosiaalinen media on monien muiden asioiden ohella valtava vihalinko, jonka seurauksena väkivalta lisääntyy nuorten keskuudessa. Viha yleisesti ottaen ei kohdistu vain omaan piiriimme. Siitä saavat osansa naapurimaatkin. Informaatioalustojen omistajat päättävät nyt siitä, ketkä voivat esiintyä sosiaalisessa mediassa. Valtamedia kannattaa tätä voidakseen hallita informaatiokenttää. Media on yksi valtiomahti eikä siten voi edustaa enempää kansaa kuin totuuttakaan. Maailman johtavaksi poliitikoksi mielletty Yhdysvaltain presidenttikin häipyi ydinasesalkkuineen informaatiokentän mustaan aukkoon.

Arvoisat kuulijat,

Olemme myös eksyksissä ikivanhojen merkitysten kanssa. Mikä on sielu? Mitä on totuus? Mitä on vale? Mikä on tosiasia? Mitä on historia? Mitä on sota? Mitä on rauha?

Puhumme sielusta kuin tosiasiaista. On sitten uskon asia ajatella, että sielu on kuolematon. Sielua varten olemme kehittäneet AUKTORITEETTEJÄ, henkisiä ja maallisia, joille olemme luoneet tarinat. Jokainen ihminen uskoo useisiin auktoriteetteihin, pysyviin tai vaihtuviin, ja se antaa elämälle suuntaa ja lohtua. Auktoriteettien seuraaminen on usein johtanut myös sotiin ja hirmutekoihin.

Onko totuuden tietäminen ihmiselle mahdollista? Miten voimme tietää jostakin asiasta totuuden, kun emme tiedä totuutta edes omasta itsestämme?

Onko valetta se, että esittää tosiasiat toisin kuin luulee niiden olevan? Vai, onko valetta se, että valikoi tosiasiat oman tarinansa uskottavuuden takia.

Leo Tolstoi nimesi suuren Napoleonin sotiin liittyvän venäläisen yhteiskunnan kuvauksensa otsikolla: SOTA JA RAUHA.

Sotaisa aie ilmoitettiin aikanaan siten, että sotaan lähtevät saivat sotamaalauksen, sittemmin asepuvun. Sodat pyrittiin myös julistamaan. 1800-luvun lopulta asti pyrittiin kehittämään sotiin sopivaa lainsäädäntöä. Nykyisin käydään jatkuvia sotia, jotka muistuttavat digiajan nettipelejä. On sotia terrorismia vastaan tai uutena versiona kybersota. Kyberhyökkäys on helppo tehdä varsin avointa yhteiskuntaa vastaan. Mitä haasteellisempaa valtion puolustaminen on, sitä enemmän kansalaisten perustuslain antamat vapaudet kärsivät.

Rauhan tutkimus on konfliktien tutkimista. Henry Kissingerkin ihmetteli, miksei kukaan tutki rauhan tilaa ja sen säilyttämistä? Hän ihmetteli sitä, olisiko tähän ollut materiaalia saatavissa. Ruotsi on esimerkki, johon sopii tämä lähestymiskulma. Yli 200 vuotta rauhantilassa on Euroopan valtioiden keskuudessa saavutus, joka ei ole tullut sattumalta. Mitä rauhantilan pitäminen naapurustossa, jossa kaikki muut toimijat ovat olleet sodassa, on vaatinut Ruotsin yhteiskunnalta? Siinä eräs Tolstoin tapainen tutkimusaihe.

Historian kirjoitus keskittyy tosiasioihin ja niiden yhdistämiseen. Paraskin historian kirjoitus on tarinan kerrontaa. Tarinan tekee uskottavaksi se, että historioitsija pyrkii tekemällä perustutkimusta löytämään kaikki asiaan liittyvät tosiasiat ja esittämään ne ja niiden keskinäisen yhteyden historian kirjoittamiseen liittyvällä metodiikalla.

Usein sanotaan sotien jälkeisestä historian kirjoittamisesta, että se on voittajan historiaa. Keväällä 1918 sekä valkoiset että punaiset puhuivat kapinasta. Valkoisten voitettua vapaussota-termillä haluttiin korostaa, että Suomen 1918 tapahtumat olivat Suomen ja Venäjän välinen sotatila. Sisällissota-termiä alettiin käyttää II maailmansodan jälkeen, kun kansa oli sekä talvi- että jatkosodassa varsin yhtenäinen valtion johdon harjoittaman politiikan takana. Kansalaissota tuli sitten muotiin uuden sukupolven ottaessa vallan sota-ajan sukupolvelta. Viimeaikaisin historian kirjoitus on lähtenyt siitä, että Brest-Litovskin rauha Saksan ja Neuvosto-Venäjän kesken ratkaisi sodan lopputuloksen. Neuvosto-Venäjä ei voinut enää rauhan jälkeen avustaa punaisia ja saksalaisten sotilaallinen välintulo Suomessa varmisti valkoisille voiton.

On myös niin, että kun historian kirjoitus epäonnistuu luomaan kansakunnalle uskottavaa tarinaa, niin sitten tulee Väinö Linna, joka kykenee esittämään historiallisen tilanteen kaunokirjallisesti siten, että se käsitetään tunteen tasolla, jos ei nyt aivan totuutena niin kuitenkin oikeudenmukaisuutena.

Tänä päivänä puhumme historiapolitiikasta tai historian käytöstä. Näillä termeillä tarkoitetaan sen tutkimista, miten erilaiset tahot käyttävät historian kirjoitusta omiin subjektiivisiin tarkoituksiinsa.

Barak Obama kysyy muistelmissaan sitä, kuinka hyödyllistä on kuvata maailmaa sellaiseksi, millainen sen mielestämme pitäisi olla? Vastaisin tähän, että poliitikolle arveluttavaa ja historioitsijalle tuhoisaa, sillä maailman hegemonia ja auktoriteettien uskottavuus saavutetaan ja ylläpidetään taloudellisen, poliittisen ja sotilaallisen voiman, sen käytön ja sitä tukevien tarinoiden avulla.

Avaan XXII Suomalaiset Historiapäivät Sinuhe Egyptiläisen sanoilla: ” Hamasta muinaisuudesta tähän päivään asti kaikki, mitä on kirjoitettu, on kirjoitettu jumalien tähden tai ihmisen tähden. ”